

8. JAHINDUS HUNTING

Jahindust on järjest enam mõjutanud Eesti astumine Euroopa Liitu ning ühinemine loomastiku kasutamist, elupaikade kaitset, loomade eksporti, kauplemist jms reguleerivate rahvusvaheliste lepetega. Eesti jahinduse peamiseks raamdokumentiks on 24. aprillil 2002 Riigikogu poolt vastu võetud ja 2003. a 1. märtsist jõustunud jahiseadus (JS). Seadus sätestab jahimaa korraldamise ja kasutamise, ulukivaru arvestuse ja käitlemise, suurulukite majanduslikult lubatava arvukuse piirmäärad, jahipidamise alused, sh erirežiimialadel, samuti ulukikahjustusi ennetava tegevuse jpm. Jahiseaduse alusel antakse jahimaa kasutada jahipiirkondadena 10 aastaks. Jahipidamise õiguse jahiihendustele tagab kasutusõiguse leping. Kasutusõiguse eest makstakse riigile igal aastal jahipiirkonna kasutusõiguse tasu, millest Keskkonnainvesteeringute Keskuse metsandusprogrammi kaudu rahastatakse jahimaakorraldust, jahinduslikke rakendusuringuid, täiendkoolitusi jm.

Jahinduse juhtimine ja ressursiarvestus oli riiklikul tasandil korraldatud keskkonnaministeeriumi metsaosakonna ja maakondlike keskkonnateenistuste kaudu. Jahiulukite loetelusse kuulus JS (RT I 2002, 41, 252; 63, 387) § 19 lg 2 alusel 18 imetaja- ja 37 linnuliiki. 2004. aastal oli 299 jahipiirkonda.

Jahindust ja inimese suhtumist suurkiskjaisse on tuntavalt mõjutanud karu-, hundi- ja ilveseaurkonna kasutamine kaitsekorralduskava alusel. Täpsustati jahiaeg ja küttimehahud, seire ja loenduse tagamiseks asutati usaldusmeeste võrgustik, süvenes kütitud isendite vanuse, seisundi, toitumise jmt uurimine. Kõige sellega, nagu ka põdraseire ja -suunamisega tegeleb Metsakaitse- ja Metsauenduskeskuses 2005. a asutatud ulukiseire osakond.

8.1 Ülevaade 1997.–2004. aasta jahihooajast *Review of the hunting seasons of 1999–2004*

Näitaja	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Indicator
Jahinduslikud tulud, milj kr	11,00	14,88	17,78	16,98	17,98	17,47	21,84	22,72	Hunting revenues, mln EEK
Jahinduslikud kulud, milj kr	10,80	13,99	17,65	17,23	17,31	17,73	20,74	20,74	Hunting expenditures, mln EEK
sh ulukihooldele, milj kr	0,61	2,27	2,67	2,59	2,47	3,15	3,7	4,40	of which to game maintenance, mln EEK
Rajati söödapõlde ulukitele, ha	759	850	302	1036	1127	1212	1392	1514	Pasturelands created, ha
Jahikoeri jahimeeste valduses:									Hunting dogs possessed by hunters:
laikad	1 066	998	909	913	933	974	977	975	elkhounds
hagijad	582	546	504	500	513	517	489	469	hounds
taksid	458	435	405	371	356	405	351	358	dachshunds
linnukoerad	111	115	96	83	101	85	91	90	birddogs
terjerid	...	360	287	285	259	215	226	181	terriers
Antud jahitunnistusi välisriikide kodanikele	1 852	1 871	2 040	1 830	1 826	2 060	1 910	2 400	Hunting certificates issued to foreign citizens

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

2004. a olid jahinduslikud tulud ja kulud taas enam-vähem tasakaalus, käibe suurenemine jätkus. Jahimaa kasutusõiguse tasu ning kulud ulukihooledele tervikuna ja söödapõldude rajamisele suurenesid. Jahikoerte arv jäi suurema muutuseta, ehkki terjerite arv märgatavalt vähenes. 2004. a hüppeliselt suurenenud jahitunnistuste väljaandmine välisriikide kodanikele osutab arvatavasti Eesti kommertsjahinduse heale konkurentsivõimele.

8.2 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite arvukus ja küttimine

Population and harvest of game animals

(game census data)

2004. a üldloenduse andmeil peaaegu kõigi sõraliste, välja arvatud põder, arvukus suurenes. Suurkiskjaist karu arvukus oluliselt ei muutunud, ilvese ja eriti hundi arvukuse järsk vähenemine oli pigem näiline, kajastades loendusandmete analüüsi paranemist varasemate aastatega võrreldes. Kopra arvukuse mõõdukas kasv 2004. a nõudis jätkuvalt keskkonnaametnike, jahimeeste ja maaomanike head koostööd kuivendusvõrkude ummistamise ja majandusmetsa üleujutamise ohu kõrvaldamisel.

Loenduse usaldusväärsuse tagamine on olnud tähelepanu all aasta-aastalt. Suurulukite puhul on teada, et arvukuse vähenemisega võib kaasneda üle- ja suurenemisega alaloenduse oht. Suurkiskjate loendustulemuses kajastus osalt loenduse korralduse paranemine, mis tugineb kaitsekorralduskava rakendumisele ja kaardistatud loendusandmete kasutamisele. Korduvalt on leitud, et hundi tegelik arvukus, lähtudes pesakondade territooriumist, arvust ja suurusest, võib jahimeeste hinnangule märgatavalt alla jääda. Metskitsi seevastu võib olla tunduvalt enam kui jahimehed suudavad loendada. Kaalutud on selle liigi suurulukite hulgast välja arvamist ja piirdumist suhtelise arvukuse hindamisega. Iga-aastane vabariiklik nöpäev enne talvist üldloendust on loendusandmete usaldusväärsuse suurendamisele kaasa aidata püüdnud. Oma määrusega nr 62, 11. 07. 2003. kinnitas keskkonnaminister uue ametliku loendusjuhise ja küttimisandmete esitamise korra. Ülevaate parandamiseks väikeulukite (väikekiskjad, jänesed jt) arvukuse muutuste kohta jätkati talvist jäljeloendust püsiruutudel küljepikkusega 3 km. Suurkiskjate, kopra jt ulukite tegeliku arvukuse hindamises oli olulisel kohal kaardistamine.

Muutused suurulukite küttimises olid seotud muutustega arvukuses ja suunamisjuhistes, kuid ka jahtkondade küttimissoovi ja jahipiirkonna kasutusõigusest tulenevate nõuetega. Nii tulenes küttimismäär näiteks põdra ja kopra puhul nende võimalikust mõjust metsale ja arvukuse tasemest maakondades, võrreldes JS põhise suurima lubatava piirmääraga. Sõralistest kütiti 2004. a vähem üksnes punahirvi, ülejäänute küttimine seevastu suurenes märgatavalt. Suurkiskjaist karu küttimine vähenes enam kui kahekordselt, hundi küttimine seevastu suurenes pea samavõrra ja ilvese osas püsis sama. Kopra küttimine suurenes 2003. a ajutise vähenemise järel 2004. a hüppeliselt.

8.2.1 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite arvukus ja kütmine maakonniti aastal 2004

Population and harvest of game animals (game census data) by counties in 2004

Maakond County	Pöder Moose		Punahirv Red deer		Metskits Roe deer		Metssiga Wild boar		Karu Brown bear		Hunt Wolf		Ilves Lynx		Kobras Beaver	
	L*	K**	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K
Harju	1360	483	0	0	3660	605	1600	632	27	0	9	0	91	8	800	141
Hiiu	300	61	500	53	1200	384	700	240	0	0	1	0	36	3	3	0
Ida-Viru	600	122	0	0	1000	53	550	89	117	7	34	2	87	5	1400	333
Jõgeva	700	184	0	0	2200	372	1000	305	74	0	42	3	81	0	1400	307
Järva	600	268	0	0	2800	322	1300	789	50	1	30	7	110	7	800	235
Lääne	900	347	0	0	2900	587	1300	689	6	0	8	1	47	4	800	134
Lääne -Viru	850	344	42	0	2200	192	1200	400	106	2	24	8	114	11	1100	160
Põlva	390	94	5	0	3800	621	930	373	34	1	4	1	31	1	1500	371
Pärnu	1600	637	63	9	6200	1037	2100	798	41	0	31	3	103	9	1800	281
Rapla	900	295	0	0	3400	529	1600	759	23	1	8	1	72	9	1300	159
Saare	900	370	800	48	4600	665	1300	1893	0	0	4	0	8	0	12	0
Tartu	600	226	0	0	3500	710	800	316	35	0	14	0	63	5	2200	390
Valga	550	174	95	4	3400	434	800	293	0	0	19	3	77	10	1600	835
Viljandi	950	327	40	9	3650	468	1000	334	25	0	8	4	46	7	1100	390
Võru	470	143	10	0	3900	690	700	212	5	0	15	1	40	5	2000	648
Kokku Total	11670	4075	1555	123	48410	7669	16880	8122	543	12	251	34	1006	84	17815	4384

*L – arvukus *population* **K – kütmine *harvest*

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.2.2 Jahimeeste poolt loendatavate ulukite tõenäoline arvukus ja küttimine aastail 1985–2004

Estimated number of population and harvest of game animals (game census data) in 1985–2004

Aasta Year	Põder Moose		Punahirv Red deer		Metskits Roe deer		Metssiga Wild boar		Karu Brown bear		Hunt Wolf		Ilves Lynx		Kobras Beaver	
	L*	K**	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K	L	K
2004	11700	4075	1500	123	49000	7669	17000	8122	550	12	90	34	900	84	17000	4384
2003	11700	3848	1300	139	41000	5460	16000	7003	550	29	170	17	950	82	15000	2957
2002	10500	3438	1300	148	35000	5009	13000	5660	600	24	170	30	900	81	16000	3689
2001	10000	2748	1300	149	33000	3978	12000	4937	550	27	190	46	900	175	14000	3164
2000	9200	2384	1500	200	30000	3615	11000	3952	600	20	150	56	1000	120	11000	2195
1999	8700	2190	1500	175	29000	3348	11000	3479	600	32	200	98	1100	181	10000	1874
1998	7700	1761	1400	173	29000	3829	10000	3265	600	37	300	118	1200	225	9000	1439
1997	6600	1452	1100	123	29000	3773	8500	2386	600	28	300	143	1200	177	9000	1196
1996	6300	1241	1200	146	35000	4585	10000	2408	600	40	500	196	1200	146	7400	906
1995	6200	1195	1200	131	37000	6354	11000	3896	660	34	700	302	1100	108	6700	838
1994	7500	1968	1300	133	43000	7539	13000	4934	670	38	520	205	1150	61	5400	758
1993	12000	4267	1200	187	58000	10236	16000	8188	800	35	460	153	1100	58	4600	530
1992	15000	6564	1300	215	60000	9507	16000	9168	800	32	400	120	1000	63	4000	238
1991	13000	6400	1000	100	47000	9300	16200	7100	820	50	250	60	1000	70	3200	200
1990	12000	5400	900	70	58500	9600	14000	7000	840	55	190	85	940	60	2600	200
1989	11160	4411	800	50	54000	8170	13000	5833	780	69	130	23	890	33	2300	147
1988	12000	4084	700	90	51000	7408	12000	6762	770	73	100	53	800	108	1900	110
1987	12000	4302	700	74	55000	7405	11000	5907	600	62	90	98	660	101	1500	130
1986	11000	3877	500	38	39000	7365	10000	5384	580	52	100	87	700	59	1200	82
1985	11000	5164	450	57	39000	8117	95000	5760	500	24	100	88	580	60	900	24

*L – arvukus *population* **K – küttimine *harvest*

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.2.3 Teiste ulukite küttimine aastail 1985–2004

Harvest of other game animals in 1985–2004

Uluk Game species	Küttimine Harvest																			
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Halljännes <i>European Hare</i>	4869	4675	4023	3271	2629	2100	1328	1596	1757	1667	2116	1879	1753	1489	1762	1621	1463	1423	1356	1306
Valgejännes <i>Mountain Hare</i>	1107	1568	1267	1106	1045	956	817	594	646	663	474	485	491	391
Kährik <i>Raccoon Dog</i>	5724	8681	6770	5915	3585	3000	2650	2796	3278	2245	1723	1393	1516	1497	1925	2222	3753	4945	4124	3516
Metsnugis <i>Pine Marten</i>	2300	2249	1874	1859	1254	700	691	1115	1216	1031	817	643	608	633	811	912	1150	1215	2201	1195
Mink <i>American Mink</i>	67	132	...	308	368	249	324	157	151	184	328	313	343	342	491	399	224
Mäger <i>Eurasian Badger</i>	46	1	...	1	3	52	22	25	46	23	22	18	15	46	56	44	65	69
Ondatra <i>Muskrat</i>	666	498	920	378	262	100	159	152	31	135	47	22	64	25	27	6	1	1	1	4
Rebane <i>Red Fox</i>	2130	3021	2218	1583	1174	1100	1462	2369	3470	2524	3326	3955	3156	4179	4508	5022	5797	7461	4376	6184
Tuhkur <i>Western Polecat</i>	...	1865	...	942	427	322	310	252	139	103	150	150	163	158	250	384	202	140
Hallhaigur <i>Grey Heron</i>	7	11	2	1	23	45
Hallrastas <i>Fieldfare</i>	104	42	75	98	34	73
Hani <i>Goose</i>	1261	1079	1118	919	1500	2207	1822	2007	3283	2901	3414	2604	1656	1655
Jahifaasan <i>Pheasant</i>	112	467	799	716	1421	1366	1942
Kaelustuvi <i>Woodpigeon</i>	389	155	167	166	107	113	240	208	405	328	405	464	276	398
Kajakas <i>Gull</i>	9	...	13	105	123	45	83	74
Kodutuvi <i>Rock Dove</i>	238	294	412	126	793	246
Kormoran <i>Cormorant</i>	41	42	102	83	158	127
Künnivares <i>Rook</i>	14	68	110	28	0	5
Laanepüü <i>Hazel Grouse</i>	229	208	121	256	433	100	185	340	203	151	132	122	212	100	119	245	123	93	176	55
Lauk <i>Coot</i>	411	194	87	51	309	18	151	221	112	72	121	50	97	17
Metskurvits <i>Woodcock</i>	7125	...	5737	2603	2457	1587	1510	61	164	267	352	588	760	1172	1034	659
Nurmkana <i>Partridge</i>	17	34	23	...	0	103	45	12	61	47	17	8	31	83	70	50	96	23
Part <i>Duck</i>	16626	8985	8069	7035	..	9277	11159	12097	14135	11551	14403	11200	17662	15755
Ronk <i>Raven</i>	4	34	14	13	2	11
Tikutaja <i>Snipe</i>	59	175	20	81	88	49
Vares <i>Carriion Crow</i>	4076	3227	3390	1111	865	2057	3137	2542	3390	3008	2190	2069	2383

* 1985.–1990. a halljänese andmed sisaldavad ka valgejänese andmeid data for 1985–1990 of European Hare include data of Mountain Hare

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

Väikeulukite absoluutloendust 1996. aastast alates ei korraldata. Arvukuse muutusi kajastavad peaaesjalikult seire- ja ja küttemistulemused. Küttemishuvi vähenemine seostub mõnevõrra ahenenud karusnahaturuga.

Väikekiskjate rohkus ühelt poolt osutab meie ulukifauna liigilisele mitmekesisusele, teisalt aga surub saakloomade arvukuse alla. Erinevate tegurite koosmõjust tulenevalt ongi näiteks rebast ja kährikut jätkuvalt hall- ja valgejänesest kordi rohkem(!) kütitud. Kui siia lisada metsnugis, siis selgub, miks väikekiskjate tavapärased saakloomi – jäneseid, laanepüüsid, nurmkana jt vähe kütitakse: suurema osa nende liikide isenditest söövad väikekiskjad. Nende rohkusega kaasnevad väiksemate saakloomade arvukuse madalseisu võimendab kulliliste, valge-toonekure, samuti haiguste ja avamaastiku-elupaikades toimunud muutuste mõju. Võõrliikide – kähriku ja mingi küttemise senine tase vaevast võimaldab neid Eesti loodusest välja tõrjuda. Kähriku ja rebaste rohkust kinnitab nende sage hukkumine maanteedel autorataste all ja asulaisse sattumine, samuti marutaudi suur esinemissagedus.

8.2.4 Kütitud väikeulukite arv 1000 ha jahimaa kohta aastail 2003 ja 2004

Harvest of small game animals per 1000 ha of hunting area in 2003 and 2004

Liik <i>Species</i>	Kütitud väikeulukite arv 1000 ha jahimaa kohta <i>Harvest of small game animals per 1000 ha of</i>	
	2003	2004
Kährik <i>Raccoon Dog</i>	1,1	0,9
Metsnugis <i>Pine Marten</i>	0,5	0,3
Mink <i>American Mink</i>	0,1	0,05
Rebane <i>Red Fox</i>	1,0	1,5
Halljänes <i>European Hare</i>	0,3	0,3
Valgejänes <i>Mountain Hare</i>	0,1	0,1
Part <i>Duck</i>	4,3	3,8
Hani <i>Goose</i>	0,4	0,4
Laanepüü <i>Hazel Grouse</i>	0,04	0,013
Nurmkana <i>Partridge</i>	0,02	0,006
Metskurvits <i>Woodcock</i>	0,25	0,16
Vares <i>Carrion Crow</i>	0,5	0,6

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.3 Jahimaa pindala ja jahimeeste arv

Hunting area and number of hunters

Jahimaa pindala on viimastel aastatel püsinud üle 4 miljoni ha, jahimeeste arv aga kasvanud 14 900-ni, suurenedes 2004. a 13 maakonnas. Huvi jahinduse vastu seega püsis, jahimehi lisandus rohkem kui välja langes. Jahimeeste arv Harjumaal oli üle 3000 ning Pärnu-, Tartu- ja Viljandimaal üle 1000, seevastu Hiiumaal alla 300. Jahimaa pindala ühe jahimehe kohta 2004. a vähenes ligikaudu 280 hektarile jahimehe kohta. Suhteliselt enim oli jahimaaad jahimehe kohta Põlva- ja kõige vähem Harjumaal.

8.3.1 Jahipiirkondade pindala ja jahimeeste arv aastail 2000–2004

*Area of hunting districts and number of hunters
in 2000–2004*

Maakond County	Jahipiirkondade pindala (1000 ha) Area of hunting districts (1000 ha)					Jahimeeste arv Number of hunters				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Harju	334,8	392,4	404,7	404,7	356,6	3 153	3 352	3 648	3 716	3828
Hiiu	100,4	100,4	100,4	100,4	101,9	246	255	271	255	264
Ida-Viru	270,8	282,2	282,2	269,5	269,5	624	644	654	648	660
Jõgeva	245,1	245,1	258,8	258,8	245,1	777	785	775	787	813
Järva	257,0	258,0	257,3	251,3	251,3	535	560	565	594	554
Lääne	204,9	205,6	225,3	261,4	256,4	694	586	664	655	684
Lääne-Viru	319,7	319,7	320,8	332,3	333,3	881	880	890	796	834
Põlva	215,4	217,3	217,7	217,7	217,7	423	420	434	423	440
Pärnu	458,3	458,3	461,7	461,7	445,6	1 183	1 244	1 348	1 426	1468
Rapla	296,0	294,1	293,6	272,1	294,9	722	743	684	764	787
Saare	285,0	280,8	290,4	290,4	290,3	938	949	959	936	982
Tartu	279,9	279,9	293,1	298,7	298,9	1 101	1 139	1 073	1 218	1275
Valga	199,9	199,9	201,3	201,3	200,7	647	633	559	603	577
Viljandi	307,0	307,0	307,0	307,0	317,4	1 073	1 178	1 052	1 092	1112
Võru	227,3	227,6	227,9	226,0	226,0	617	616	622	631	652
Kokku Total	4 001,5	4 068,3	4 142,2	4 153,3	4 105,6	13 614	13 984	14 198	14 544	14 930
	Jahimaad jahimehe kohta Hunting area per hunter (ha)					Jahimehi jahipiirkonna kohta Hunters per hunting district area (tk/1000 ha)(number/1000 ha)				
Harju	106	117	111	111	96	9,4	9,5	9,0	9,2	10,7
Hiiu	408	394	370	370	400	2,5	2,5	2,7	2,5	2,6
Ida-Viru	434	438	431	412	416	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4
Jõgeva	315	312	334	334	311	3,2	3,2	3,0	3,0	3,3
Järva	480	461	455	445	423	2,1	2,3	2,2	2,4	2,2
Lääne	295	351	339	394	391	3,4	3,2	2,9	2,5	2,7
Lääne-Viru	363	363	360	373	419	2,8	2,5	2,8	2,4	2,5
Põlva	509	517	502	502	515	2,0	1,9	2,0	1,9	2,0
Pärnu	387	368	343	343	312	2,6	3,1	2,9	3,1	3,3
Rapla	410	396	429	398	386	2,4	2,6	2,3	2,8	2,7
Saare	304	296	303	303	310	3,3	3,3	3,3	3,2	3,4
Tartu	254	246	273	278	245	3,9	4,4	3,7	4,1	4,3
Valga	309	316	360	360	333	3,2	3,0	2,8	3,0	2,9
Viljandi	286	261	292	292	291	3,5	3,6	3,4	3,6	3,5
Võru	368	369	366	363	358	2,7	2,8	2,7	2,8	2,9
Kokku Total	294	291	292	293	282	3,4	3,6	3,4	3,5	3,6

Allikas: Statistikaamet, Keskkonnaministeerium

Source: Statistical Office of Estonia, Ministry of Environment

8.4 Põdra arvukus ja küttimine

Population and harvest of moose

Põder on Eesti tähtsaim jahiluluk. Tõenäoliselt oli Eestis üle aegade kõige arvukamalt põtru 1970. aastate lõpus ja 1980. aastate alguses: võimalike käibepõhiste arvutuste kohaselt pidi põtru olema vähemalt 17 000–18 000. Ei saa välistada, et arvukus küündis koguni 20 000–25 000-ni. Enim on põtru kütitud järgmistel aastatel: 1976–5961 isendit, 1983–5800, 1991–6400 ja 1992–6600. 1990. aastate algusest keskpäigani vähenes arvukus 14 000-lt 5000–6000-ni, küttimine aga 6600-lt 1600-ni.

Arvukuse ootamatult kiire ja sügava languse 1990. aastate I poolel põhjustas järsult vähendatud tavaküttimisele vaatamata kontrollimatu salaküttimine koos suurkiskjate surve tugevnemisega. 1993–1994 võis salaküttimise maht elanikkonna elujärje halvenedes olla isegi tavaküttimisega võrreldav. Et põdrapopulatsioon eeltoodule vaatamata taastuma hakkas, selles oli oma osa säästliku küttimisstruktuuri ja -mahtude, samuti piiratud jahiaja rakendamisel.

1990. aastate II poolest alates on põdra arvukus kasvanud. 2001. a loendati põtru juba 10 000 ja 2003–2004 üle 11 000 isendi. Võimalikke loendusvigu arvestades oldi suurimale lubatavale arvukusele – 12 000 isendit (Keskkonnastrateegia aastani 2010) – lähedal. Ilmnes jahipiirkondi, kus tegelik arvukus suurimat lubatavat taset ületas ja täheldati värsket põdrakahjustust. Küttimine küll pidurdas arvukuse tõusu, kuid ei suutnud põtrade sobivat jaotumist elupaikades mitte alati soovitud määral tagada. Kui enamasti võis oletada, et loendus vastab tõenäolisele arvukusele, siis nt Lahemaa rahvusparki piirialal oli 2004. a põtru talvitunud palju rohkem kui kajastas üldloendus. Et arvukuse tõus mõneski maakonnas jätkus ja suurimat lubatavat taset ületas, seda põhjustasid suuresti võimalikud vead üldloenduses ja seejärel küttimismahu määramises.

2004. a kütitati põtru esmakordselt pärast 1993. aastat rohkem kui 4 000 isendit. Enim loendati ja kütitati 2004. a Harju-, Lääne-, Pärnu-, Rapla-, Saare- ja Viljandimaal, suhteliselt vähe aga Hiiumaal, Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis. Jahimaa/elupaikade 1000 hektari kohta loendati 2004. a vastavalt ligi 2,9/4,8 isendit, keskmine küttimiskoormus aga oli vastavalt ligi 1/1,7 isendit. Küttimiskoormus oli 2004. a suurim Harju, Lääne, Saare ja Pärnu maakonnas: 2,2 isendit 1000 ha elupaikade kohta, samas kui Hiiu, Ida-Viru ja Põlva maakonnas põtrade vähesuse tõttu vaid 0,6–0,9 isendit.

Muutusi Eesti põdraarvukonnas 2004. aastal (võrreldes 1995. aastaga) peegeldasid järgmised näitajad: asurkonnas lehma pulli kohta 1,3 (1,5), kaksikvasikatega 38 (30%) järglastega põdralehmadest, vasikaid saja põdralehma kohta 85 (71) ja saja vanalooma kohta 49 (43).

Veel 1980. aastatel olid metsakahjustused, eriti kuuskede koorimine ja männinoorendike rüüste põtrade poolt suureks probleemiks. Ainuüksi kahjustatud kuusikuid oli 1991. aastal ligi 13 000 ha. 1990. aastate II poolest alates jäi värske põdrakahjustus vähemalt riigimetsas talutavaisse piiresse. Elupaigad taastasid 1980ndate ülekoormusest kiiresti. Seda soodustas põdra arvukuse madalseis, raiete rohkus, lankide uuenemine ja põllumaadegi võsastumine. Põdraarvukond sai siit kasvaks võimsa tõuke ja on näidanud aasta-aastalt head sigimisvõimet. Soodsalt on mõjunud ka nooremate, väiksema sigimisvõimaga vanusrühmade ja vasikate eelisküttimine.

Suunamise aluseks on viimasel kümnendil olnud pidev kõiki jahipiirkondi hõlmav põdraseire. Põdra arvukust püütakse elupaikade seisundist lähtudes hoida JS põhises lubatava arvukuse vahemikus, mis on 2000–12 000 isendit. Joonisel 8.4.1.1 osutatud suurima lubatava arvukuse piiriks on 12 500 isendit. Selle kontrollarvuga on suunamises arvestatud alates Jahiseaduse kehtima hakkamisest. Erinevus järgnevalt keskkonnastrateegias aastani 2010 osutatust on vaid +4% ja põhjendatud asjaoluga, et iga viimaste aastate jahimaakorraldus on osutanud põdra elupaikade pindala laienemisele ja seisundi paranemisele.

Metsamajanduse seisukohast ohutuks on varasema kogemuse põhjal osutunud põdra asustistiheduse viimine kahjustuspiirkondades 3–4 isendile 1000 ha elupaikade kohta. Selline tihedus annaks põdra nn optimaalseks arvukuseks kogu Eesti jaoks ligikaudu 7000–8000. Taoline seis oli meil viimati 1998. aastal. Jahimaakorraldus, lähtudes Eesti metsanduse arengukavast aastani 2010, annab iga jahipiirkonna kohta kolm kontrollarvu: suurima majanduslikult lubatava, optimaalse ja vähima majanduslikult lubatava arvukuse. Praegust arvukuse majanduslikult lubatavat ülempiiri, ligikaudu 12 000 isendit, mis moodustab keskkonna mahutavusest u ½, võib pidada ka põdraasurkonna jaoks ökoloogiliselt sobivaks: põder asustab praktiliselt kõiki jahipiirkondi, tihedus on enamasti mõõdukas, populatsiooni soolis-vanuseline struktuur küllalt püsikindel, toiduvaru üldjuhul piisav ja kvaliteetne, metsa uuenemine ja metsakahjustused talutavais piires. Oht metsa uuendamisele pole sellise arvukuse juures siiski välistatud.

Põdraasurkonna suunamises on jätkuvalt rakendatud küttemiskvoodi määramise ja jaotamise alast koostööd MMK, maakondade keskkonnateenistuste, jahihenduste ja metsaomanike vahel. MMK osaks siin on olnud kõigi olemasolevate lähteandmete koondamine, üldistamine ja maakondade keskkonnateenistustele kaalumiseks oma ettepaneku esitamine.

8.4.1 Põdra arvukus ja kütmine aastail 1960–2004

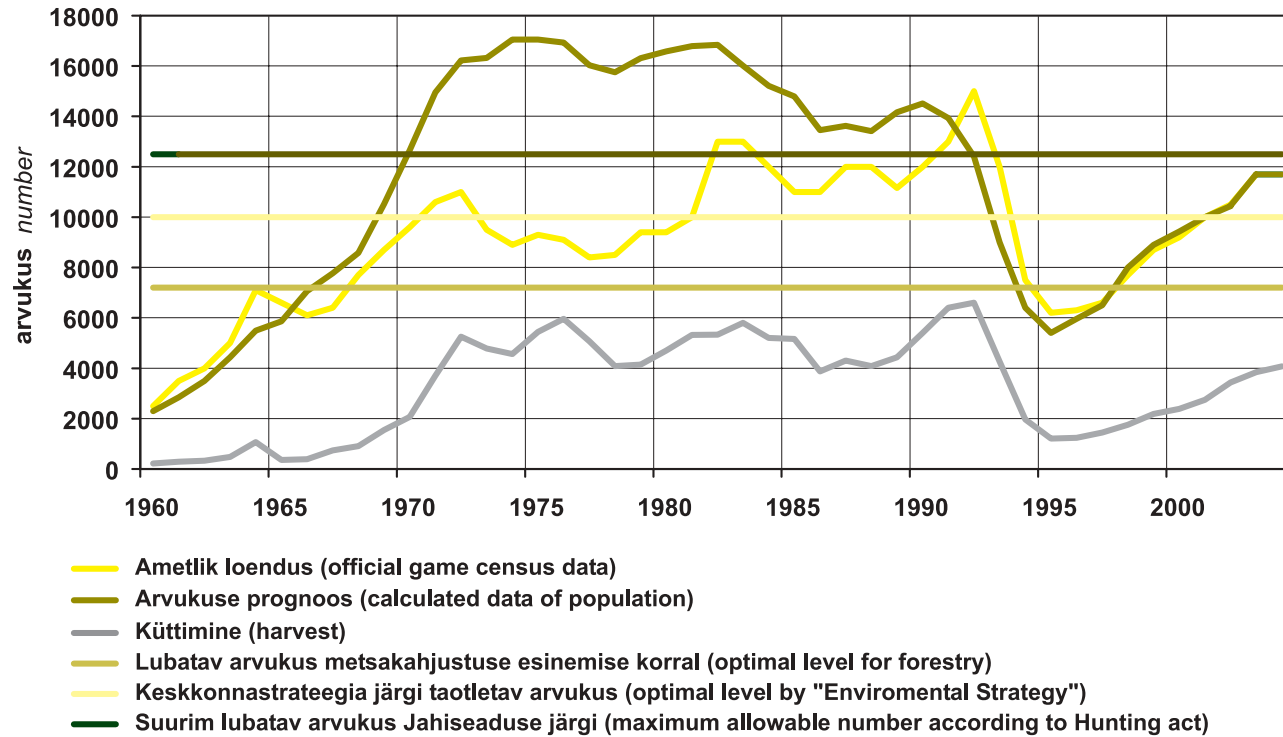
Population and harvest of moose in 1960–2004

Aasta Year	Ametlik loendus Number of animals*	Arvukuse prognoos calculated prognosis of population	Kütmine Harvest	Aasta Year	Ametlik loendus Number of animals*	Arvukuse prognoos calculated prognosis of population	Kütmine Harvest
1960	2 500	2 300	215	1983	13 000	16 010	5 800
1961	3 500	2 850	289	1984	12 000	15 210	5 200
1962	4 000	3 500	330	1985	11 000	14 790	5 164
1963	5 000	4 440	483	1986	11 000	13 460	3 877
1964	7 100	5 490	1 070	1987	12 000	13 620	4 302
1965	6 600	5 860	363	1988	12 000	13 420	4 084
1966	6 100	7 060	387	1989	11 160	14 160	4 440
1967	6 400	7 770	738	1990	12 000	14 510	5 400
1968	7 700	8 580	911	1991	13 000	13 930	6 400
1969	8 700	10 520	1 547	1992	15 000	12 410	6 600
1970	9 600	12 660	2 070	1993	12 000	9 000	4 267
1971	10 600	14 950	3 705	1994	7 500	6 400	1 968
1972	11 000	16 220	5 253	1995	6 200	5 400	1 208
1973	9 500	16 320	4 787	1996	6 300	5 960	1 241
1974	8 900	17 050	4 561	1997	6 600	6 500	1 452
1975	9 300	17 050	5 441	1998	7 700	8 000	1 761
1976	9 100	16 930	5 961	1999	8 700	8 900	2 190
1977	8 400	16 030	5 076	2000	9 200	9 430	2 384
1978	8 500	15 750	4 085	2001	10 000	10 000	2 748
1979	9 400	16 310	4 144	2002	10 500	10 440	3 438
1980	9 400	16 580	4 707	2003	11 700	11 700	3 848
1981	10 000	16 790	5 327	2004	11 700	11 700	4 075
1982	13 000	16 840	5 333				

* official game census data

Allikas: Statistikaamet

Source: Statistical Office of Estonia

Joonis 8.4.1.1 Põdra arvukus ja küttimine aastail 1960–2004
 Figure 8.4.1.1 Population and harvest of moose in 1960–2004

8.5 Põder, kuusikud ja noored männikud

Moose, spruce and young pine stands

Põdra mõju keskealistele kuusikutele hakati riigimetsas jälgima aastail 1998–1999. Aasta hiljem valiti esimesed alalised vaatluskohad ka põdra poolt ohustatud ja järjest aheneva pindalaga männikultuuridesse.

Pisteline jälgimine ei võimalda otseselt määrata kahjustuste ulatust ja seda rahasse ümber arvestada, küll aga a) kindlale metoodikale tuginedes jälgida värske kahjustuse muutusi, b) osutada puistute ohustatuse muutustele, c) võtta suuremate kahjustuspuhangute ennetamiseks või peatamiseks vastumeetmeid, sh otstarbekamalt küttimist ja metsakaitset korraldada.

Valdavalt RMK metskondades paiknev vaatlusvõrk hõlmab enam kui sadat 100 kuusega ja enam kui üheksatkümnet 50–100 männiga proovitükki. Vaatluspuudel tehakse värske kahjustuse dünaamika jälgimiseks aasta-aastalt kindlaks üldseisund ja põdra põhjustatud vigastuste lisandumine.

Kuusikutes on põdra tekitatud mehhaanilisi vigastusi täheldatud püsivalt ligi viiendikul uuritud kuuskedest; värsked koorevigastusi on aasta-aastalt registreeritud vähem kui sajal kuusel, s.o enamasti vähem kui sajandikul uuritud kuuskedest ja mitu korda vähem kui raiete käigus inimese poolt tekitatud mehhaanilisi vigastusi (Tabel 8.5.1). 2004. a kuuskede koorimine proovitükkidel vähenes jätkuvalt. Põhjuseks tulevad arvesse nii muu põdratoidu piisav varu kui ka kuuskede atraktiivsuse vähenemine proovitükkidel, nt korbustumise tõttu.

Sügistalvised põdravatsad näitavad, et kolmveerandi toidust moodustavad lehtpuud. Okaspuude, sh peamiselt männi sisaldus toidus küündis vaid vähestel juhtudel üle kümnendiku, kuusevõrsed ja koort aga kasutas enne talve vaid väga vähe põtru ja sedagi enamasti tühis koguses. Üleminekutoiduna kasutasid põdrad sageli puhmarinde kanarbikku, mustikat ja pohla. Kahjustustest hoidumisel on tulevikus oluline koht pajustike säilimisel ja hooldamisel. Neid võib kindlasti pidada „põtrade vääriselupaikadeks”.

Männikutes esines värsket kahjustust 2004. a ligikaudu viiendikul noortest mändidest; s.o pisut rohkem kui 2003. a, ent vähem kui 2002. a. Suurim näib põtrade surve mändidele Saare maakonnas, kus värsket kahjustust täheldati enam kui 44%-l uuritud mändidest.

Põtrade poolt viimastel aastatel tekitatud vigastusi täheldatakse mändidel üle kahe korra sagedamini kui kuuskedel. Värskest vigastatud mändide osatähtsus 2004. a ületas kuuskede vastavat näitajat taas kümneid kordi. Põhjus peitub männi atraktiivsuses, millest tulenevalt ka põtrade talvine asustustihedus uuritud männikute juures püsis umbes 3 korda kõrgem kui kuusikute juures.

Eeltoodud andmed moodustavad vaid osa olukorra terviklikuks hindamiseks vajalikest. Lisandub metskondade hinnang olukorrale, lehtpuukahjustuste jälgimine lankidel jm. Keske koht põtrade küttimise korraldamises on Metsakaitse- ja Metsauenduskeskuse poolt koostatud põtrade küttimisettepanekuil, milles püütakse põdra mõjuga metsale võimalikult adekvaatselt arvestada. Küttimisettepaneku elluviimisel ja olukorra jälgimisel igas maakonnas on keskkonnateenistuse jahindusspetsialisti ja jahihühenduste kõrval palju abi olnud RMK metskondadest.

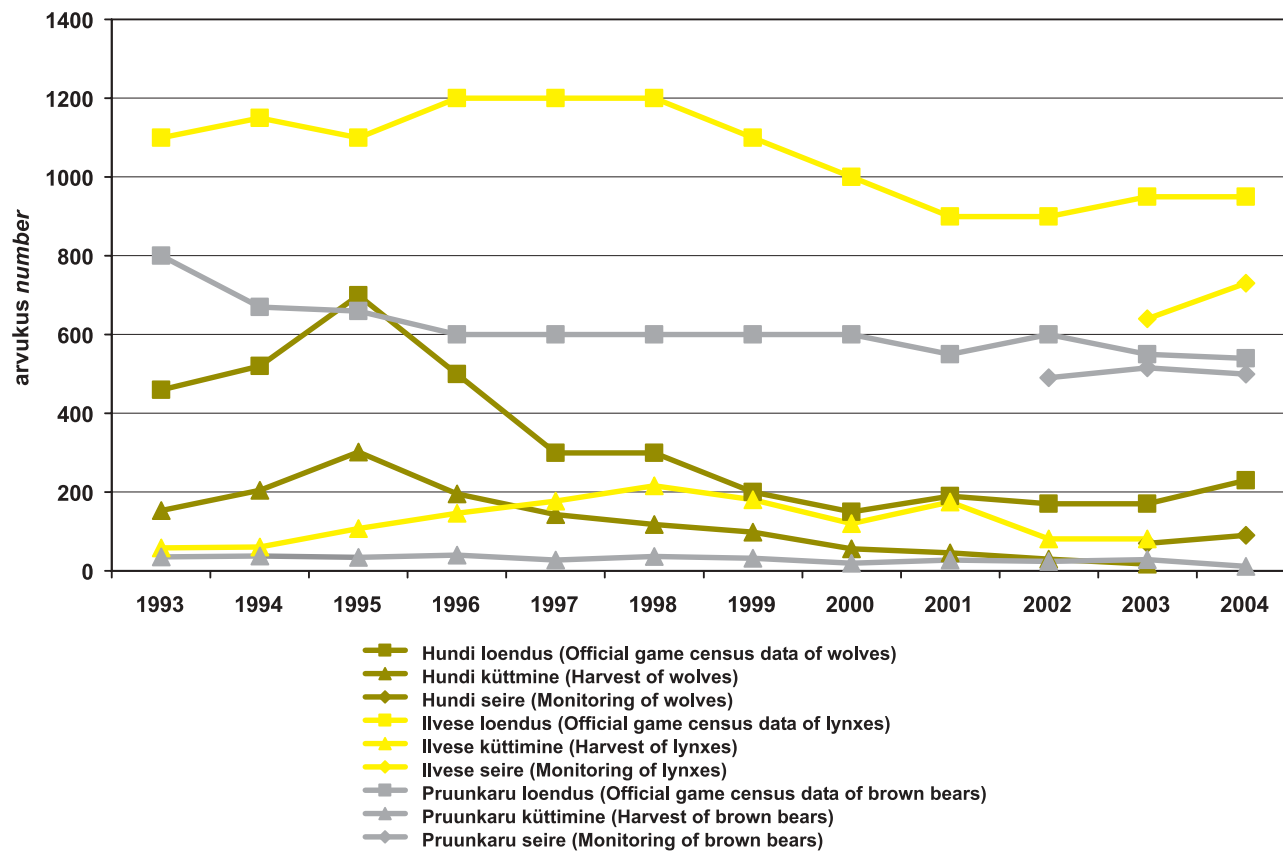
8.5.1 Põdrakahjustused kuusikutes ja männikutes aastail 1999–2004

Moose damages in spruce and pine stands in 1999–2004

Näitaja	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Indicator
Proovitükkide arv kuusikutes	114	114	114	130	129	131	Number of plots in spruce stands
Inventeeriti	114	103	101	109	116	108	Number of plots observed
Jälgitavate kuuskede arv	11 365	10 149	9 967	10 488	11 181	10 301	Number of spruce trees assessed
Raie käigus tekitatud vigastustega (%)	6,1	6,2	5,8	5,2	4,7	4,0	Damages caused in logging (% of trees)
Ulukikahjustustega kuuski (%)	18,3	18,8	19,0	18,8	18,9	18,8	Share of trees with game damages
värskede koorevigastusega kuuski (%)	0,7	0,5	0,4	1,2	0,8	0,5	share of fresh damage (% of trees)
Põtrade koormus proovitükkide lähikonnas (isendit 1000 ha kohta)	3,9	3,6	3,1	5,2	5,3	6,2	Density of moose population around plots (animals per 1000 ha)
Proovitükkide arv männikutes	...	86	83	92	96	91	Number of plots in pine stands
Jälgitavate mändide arv	...	8 180	7 733	8 844	9 171	8 650	Number of pine trees assessed
Raie vigastustega (%)	...	0,6	1,3	0,8	0,5	0,4	Damages caused in logging (% of trees)
Ulukikahjustusega mände (%)	...	33,8	41,6	47,0	43,8	44,4	Share of damaged trees (% of trees)
vanade vigastustega (%)	...	25,5	32,9	35,3	36,0	35,5	of this old damage (% of trees)
värskete vigastustega (%)	...	12,2	17,0	24,2	17,0	20,2	fresh damage (% of trees)
Põtrade koormus proovitükkide lähikonnas (isendit 1000 ha kohta)	...	14,8	13,7	20,8	18,4	18,5	Density of moose population around plots (animals per 1000 ha)

Allikas: Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskus

Source: Centre of Forest Protection and Silviculture

Joonis 8.6 Hundi, ilvese ja pruunkaru arvukus ja küttimine aastail 1993–2004

Figure 8.6 Population and harvest of wolf, lynx and brown bear in 1993–2004